

Förvirringen som skyddsmedel

I denna tidnings ledande artikel den 3 juni kritiserades tendensen att ersätta ett nyanserat utrikespolitiskt bedömande med uttryck av misstro och förakt för alla. Främst angreps det vanliga påståendet att alla stormakter förde en brutal intresse- och maktpolitik; detta sätt att resonera sades vara en metod att undvika realdebatt, en av de många sandhögar i vilka pressens strutsar döljer sina huvuden. Det borde öppet erkännas, slutade artikeln, att allmänt och icke minst i vårt land godtagna grundsatsen för mellanfolkligt liv i dagens läge försvarades av västerns demokratier.

Några svar på denna artikel i skilda tidningar är av intresse. Icke därför att de för debatten vidare, att de klargör eller analyserar. Tvärtom! Det intressanta ligger i den oro som yppas inför tanken på en öppnare diskussion, den iver med vilken man borrar huvudet djupare ned i sanden. Tankeförvirringen tjänar som skyddsmedel.

Främst gäller detta Stockholms-Tidningens ledare den 5 juni, "Lika goda kåsupare". Författaren rusar som ett skrämt och bundet får än i den ena, än i den andra riktningen; det enda fasta är oviljan mot att ta ståndpunkt. "Västdemokratierna" säges vara företrädare för "de rättsliga och moraliska grundsatsen som vi håller heliga", men de försvarar i själva verket icke dessa grundsatsen, ty de är bundna av sina egna intressen. Britternas moraliska ståndpunkt förklaras vara hög, men därefter återopas en rad fall — t. o. m. opiumkriget — som är ägnade att visa den engelska politikens låga nivå. Slutsatsen blir att vi inte bör blanda oss i de storas gräl i tanke att det är fråga om en strid mellan gott och ont. "Allt är inte bara svart och vitt här i världen", är den skarptänkta slutreflexionen.

Två punkter i detta resonemang, som i huvudsak vederlägger sig självt, bör uppmärksammas. Det påstås att staterna handlar i enlighet med sina intressen och att idealiteten alltså icke spelar någon roll. Denna tankegång är roten till många av de orimligheter som skrivs om utrikespolitik. Att staterna inte alltid handlar i sitt "välforstådda" intresse torde vara klart: Tyskland handlade inte klokt då det började världskriget. Men även tanken att staterna alltid skulle handla i sitt subjektiva, föreställda intresse är vilseledande genom sin oklarhet. Naturligtvis anser sig ingen ledande politiker handla i strid med det egna landets intresse. Men detta "intresse" kan fattas på de mest skilda sätt; det nationella intresset kan anses fördras en brutal maktpolitik, det kan också anses förenligt med en tolerant och utjämnande politik. Om exempelvis Förenta staterna slagit in på en expansionspolitik gentemot Mellan- och Sydamerika, kunde denna utan svårighet ha motiverats med hänsyn till det egna landets intresse. Då en sådan politik i USA ansetts otänkbar är det till stor del därför att allmänna grundsatsen om folkens rätt till frihet och om humanitet även i utrikespolitiken vuxit sig så starka att de färgat bilden av det nationella intresset eller, om man så vill, anpassat detta intresse efter andra principer. Då Franklin Roosevelts talade om det nationella intresset menade han något helt annat än Hitler, det lär vara svårt att bestrida. Därför innebär talet om intresset eller makten som det enda motivet för handlandet en så farlig och fördummande förenkling.

Det andra påpekandet gäller den refererade artikels slutreflexion. Då någon säger att allt är inte bara svart eller vitt får han antas mena att allt är grått — om han över huvud menar något. Ty ingen gör gällande att den politiska striden ständigt är en strid mellan rätt och orätt eller att ens i någon situation den ena parten har rätt i allt. Uttrycks-sättet är alltså endast en metod att undvika problemen, att dölja sin brist på åsikter eller sin bristande vilja att redovisa en åsikt. Det är den grå linje som under ett årtionde dominerat en stor del av den svenska pressen och alldeles särskilt Stockholms-Tidningen (naturligtvis med undantag för det slutskede av kriget då Tysklands nederlag var givet).

Aftontidningen (4 juni) stannar först vid de inrikespolitiska skillnaderna mellan västmakterna och Ryssland. "Det råder naturligtvis hos den svenska folkmajoriteten ingen tvekan om att i västmakterna tillämpade rättsgrundsatsen och politiskt system bättre än Sovjetunionens överensstämmer med våra eg-

na." Tidningen är icke utan vidare beredd att kalla Ryssland för en demokrati och uttalar "att den personliga friheten icke heller är densamma som i de västligare staterna..." Därefter betonas emellertid att Sverige icke bör "aktivt ta parti", att vårt land icke bör "anmäla sig som aktivt medverkande i de föreliggande tvisterna"; vi skulle därigenom blott göra oss löjliga. Med detta påpekande avslutas inlägget.

Här används en annan metod att undvika öppen debatt. Tidningen talar om ett aktivt svenskt ställningstagande, som om meningen vore att den svenska regeringen skulle ingripa eller engagera sig på ett eller annat sätt. En sådan absurd aktion har emellertid icke föreslagits av någon. Men genom att låtsas att Dagens Nyheter gjort ett dylikt förslag skapas en möjlighet att polemisera utan att kärnfrågan — pressens skyldighet att fritt och öppet bedöma — ens beröres. Även för Aftontidningen blir alltså oklarheten, eller riktigare förvanskningen, ett skydd mot realdiskussion.

De givna exemplen visar hur långt svenska tidningar kommit i frivillig mörkläggning. Endast med tvekan vågar man antyda att Ryssland är en diktatur eller att den medborgerliga friheten där är totalt undertryckt. Aftontidningens ord att den personliga friheten icke är "densamma som i de västligare staterna" illustrerar på ett kostligt sätt viljan att till varje pris vara otydlig. Till och med då det gäller pressens frihet begagnas tvetydiga talesätt, trots att med sådan frihet sedan århundraden har förståtts frihet från statligt tvång. Handelstidningen har nyss på denna punkt sagt det väsentliga: "Låt oss icke tillåta en dimbildning, där frasen korrumpas."

Hela den taktik som här angrips försvaras förvisso av de agerande med tanken att det svenska folket ändock förstår vad det är fråga om och att klara ord i pressen därför är onödiga och olämpliga. En sådan inställning innebär att pressen i övertro på sina läsare avsäger sig rätten och plikten att upplysa, leda och debattera.

8 juni 1946

Situationen, plejer ikke at finde Bekræftelse, naar de diplomatiske Aktstykker vedrørende en bestemt Krise publiceres — snarere bliver man overrasket over det ringe Maal af dybere Indsigt, som har været til Rædighed for de Styrende. Den Tanke, at Presse og Folkerepresentation bør afstaa fra indgaende Kritik og nøjes med bagefter at fastslaa, hvordan Sagkundskaben har klaret Opgaven, er ikke fristende. Den Slags Kontrol kan komme for sent — det er tilstrækkeligt at pege paa det finske Eksempel.

★

Ifølge et andet Synspunkt, som fortrinsvis kommer til Udtryk, hvor Talen er om den almene Bedømmelse af den udenrigspolitiske Situation, bør Pressen principielt være optimistisk indstillet. Opinionens Vejledere bør, mener man, tro eller i det mindste lade, som om de tror, paa Fred og Forstaaelse mellem Folkene, thi hvis Folkene tror paa en lykkelig Udvikling, bliver denne mere sandsynlig.

Denne Betragtning har i Løbet af de sidste Aartier fejret Triumfer. I Tredive fremstillede fra mange Sider Tilfiden til Nationernes Forbund som en Indsats i Fredens Interesse, og Tvivl var lige ved at blive sidestillet med Ophidselse til Krig. Ogsaa efter denne Verdenskrig gaar samme Tanke som et Ledemotiv igennem Bøger og Artikler. Man skal tro paa, at de tre Stormag-

ter bliver enige, i modsat Fald viser man Uvilje mod en saadan Enighed. Hvis det nogen Sinde lykkes at naa til en Forstaaelse, er der Grund til at juble; hvis Parterne staar haardt og tilsyneladende uforsonligt mod hinanden, skal man alligevel være glad, thi Skændierne renser Luften. Til og med giver den Skepsis, som den nye Fredsorganisation møder, Anledning til Optimisme, thi den viser en sund Realitetssans, af hvilken Verdensfreden spirer.

Naturligvis ligger der noget i denne Form for *Christian Science*. Men ikke tilstrækkeligt til, at den bør vinde Tilslutning. Thi dels beror Verdensfreden kun i ringe Grad paa Massernes Optimisme, dels er denne Optimisme — ligesom Pacifismen overhovedet — meningsløs, saafremt den ikke deles af alle Folk. Krig er ikke, som det undertiden paastaas, en Følge af den onde Vilje hos alle, men snarere af Magtbegæret og Intolerancen hos nogle faa. Paa dette Punkt kan Pressen derfor ikke komme uden om sin Pligt til efter bedste Evne at oplyse og kommentere. Den forholdsvis skeptiske Indstilling, der raader med Hensyn til De forenede Nationer, er tiltalende, for saa vidt som den begrænser Summen af menneskelig Daarskab, men den er paa ingen Maade nogen Fredsgaranti.

★

En Tankegang, mange Skribenter ynder at give Udtryk for, kan betegnes

som Oprigtighedssynspunktet. Pressen bør, skriver Francis Williams, give Udtryk for den Mistanke og den Mistro, som eventuelt næres af dens eget Lands Befolkning over for andre Folk. Herigennem klargøres de Vanskeligheder, der tynger Forholdet mellem Folkene, og det bliver muligt at naa til Afspænding og Forstaaelse.

Ogsaa i denne Opfattelse ligger et Gran af Sandhed. Men i det internationale Liv, ganske som i det private, bliver Oprigtigheden let et Skalkeskjul for manglende Beherskelse eller direkte Idesindethed. De nationale Fordomme i Forholdet til andre Folk er saa stærke, at den uhemmede Proklamering af dem sikkert ikke vil være egnet til at stemme Sindene til Forsonlighed og Venskab.

Ganske det samme gælder Mistanken om onde Hensigter i et konkret Tilfælde. Blandt enkelte Personer indbyrdes kan Intimiteten være saa stor og fremfor alt Sympatien saa altbeherkende, at det er muligt at naa til en høj Grad af Oprigtighed. Det er svært at tænke sig et lignende Forhold mellem Stater og Folk.

Ogsaa Pressen maa derfor til en vis Grad være diplomatisk. Den kan ikke søge Beskyttelse bag Ærlighedskravet, lige saa lidt som bag den tilstræbte Harmløshed og Optimisme — eller bag Regeringen.

Herbert Tingsten

(Fortsættes og afsluttes i Morgen.)